January-June 2020
Volume: 10, **No**: 1, pp. 79 – 89
ISSN: 2046-4436
e-ISSN: 2046-4444
https://www.tplondon.com/bordercrossing/

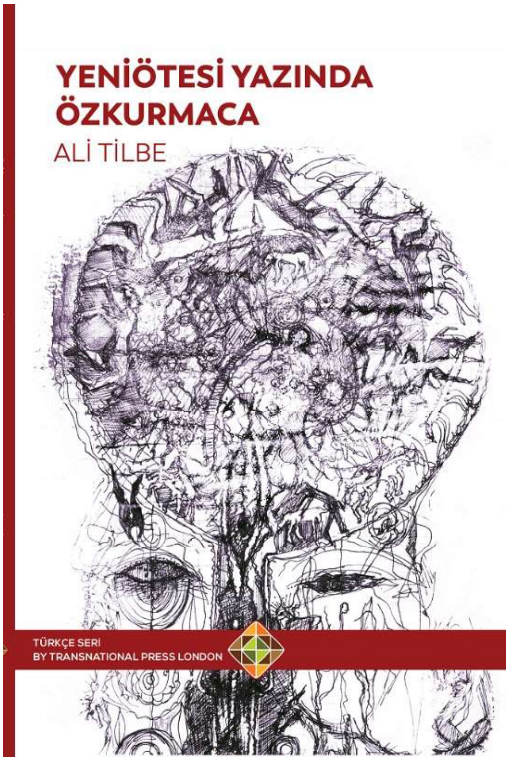
DOI: https://doi.org/10.33182/bc.v10i1.875

Book Reviews

Ali Tilbe (2019). **Yeniötesi Yazında Özkurmaca.** Londra: Transnational Press London, (239 pp, ISBN: 978-1-912997-18-3).

> "Şurası açıktır ki, bütün sanat yaratıları bir kurmacadır ve herhangi bir dünya görüşüne iye *yaratıcı özne* ile *ben* (yazar, şair, heykeltıraş, felsefeci vs.) tarafından oluşturulur."

Dünya yazın alanında 1980'li yıllardan beri tartışılan ve çok sayıda roman ve araştırma incelemesi yayımlanan özkurmaca türü, ülkemizde fazlaca tanınmamaktadır. Özellikle Türk yazın alanında ilk olma özelliği taşıyan bu araştırma inceleme yapıtı, 2019 yılında uluslararası bir İngiliz yayınevi olan Transnational Press London tarafından Türkçe yayımlanmış, 239 sayfa ve yedi bölümden oluşmaktadır. Yazar yapıtın sonuna ek olarak 2019 yılına kadar Fransa'da yayımlanan özkurmaca romanların künyesini de vermiştir. Özkurmaca yeniötesi dönemin bir ürünü olarak hala sanatsal ve türsel açıdan tartışılan bir alandır. Yazınsal türler, eskiden beri yazın ürünlerinin, gerek içerik gerekse biçim açısından aralarında anlatısal, izleksel, düşüngüsel ve yapısal benzerlik ya da ilgi kurmalarına bağlı olarak ortaya çıkar. Bu türselleşme sürecinde ortaya çıkan yazınsal yaratıların sanatsal ve yazınsal değeri hep tartışılmaktadır. Her yazınsal tür ve alttür, doğal olarak önsel olarak belli bir gelişim süreci izler. Bu bağlamda, özkurmacanın kuramsal ve yöntemsel bağlamda oluşum ve gelişimini anlamak için bir dizi sorulara yanıt vermek gerekir. Öyleyse; "insanlığın gelişimi için çok önemli bir varlık olan yazılı yapıtların ortaya çıkışı ne zaman ve nasıl olmuştur? 1980'li yıllardan beri özellikle Fransa'da yazın alanında eleştiri ve tartışmalara sahne olan özyaşamöyküsü ile özkurmaca arasında ne gibi farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır? Her iki tür de aynı anlamda mı kullanılmaktadır? Bu iki alanda ileri sürülen kuramsal yaklaşımlar nelerdir? Bu iki yazınsal tür çerçevesinde hangi dönemlerde hangi yazarlar ortaya çıkmış ve hangi yapıtları yazın dünyasına önemli etkileri olmuştur? Yeni ve yeniötesi kavramının tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu nasıldır? Bu kavramlar, roman kuramında ne çeşit değişikliklere yol açmıştır? Yazar, her yazınsal yapıtında bir dizi özgün dilsel, anlamsal, biçimsel ve yapısal değişik anlatım biçimlerinin sorumluluğunu üstlenmekte midir? Anlatıda aşkınmetinsel ilişkilerin önemi nedir? Anlatısal söylem çerçevesinde bulunan düzen, anlatı zamanı, sapımlar, uzaklık, genlik, geri-sapımlar, ileri-sapımlar, süre ve hız kavramlarının işlevleri nelerdir?" gibi tüm bu ve bunlarla ilişkili çok sayıda soru, Türk ve Fransız yazını alanında araştırmacı Ali

Copyright @ 2019 BORDER CROSSING
Transnational Press London

Tilbe'nin "Yeniötesi Yazında Özkurmaca" yapıtında yanıt buluyor. Bu yapıtta, özyaşamöyküsünden bu yana yazın yapıtlarının geçtiği yol, özkurmacanın tarihsel arka planı, geçmişten günümüze kadar yazın yapıtlarının aldığı biçim ve gelecekteki yazın yapıtları ile ilgili öngörüler, her okurun anlayabileceği sade, akıcı bir dille ve bir biçemle aktarılıyor. Bu yapıtın "Özyaşamöyküsü: Tarihsel Gelişim" olan ilk bölümünde: "Philippe Lejeune ve Özyaşamöyküsü Kuramı", "Yaşamöyküsünün Temel Sorunları", "Ben Olarak Yazar", "Anlatıcı ve Anlatı Kişisi", "Ad Sözleşmesi", "Kişi Adıllarının Kullanımı ve Öyküsel Düzeyler", "Roman ve Kurmacadan Özkurmacaya" başlıkları yer alıyor. İkinci bölüm olan "Özkurmaca: Tarihsel Gelişim, Tanım ve Kuramsal Yaklaşımlar" başlığı altında: "İlk Açılım: Serge Doubrovsky ve *Fils* Adlı Romanı", "İkibinli Yıllara Doğru Özkurmaca", "İkibin Onlu Yıllara Doğru Özkurmaca" ve bu dönemlerde damgasını vuran yazarlar bu başlıklar altında bulunuyor. "Yenilikçilik ve Yeniötesicilik, Aşkınmetinsel İlişkiler" başlığı ile üçüncü bölümde: "Yenilikçi Dönemden Yeniötesi Döneme", "Yenilikçilik ve Yeni Anlatı", "Sanatta ve Yazında Yenilikçilik", "Yenilikçi Romanda Kullanılan Kimi Uygulayımlar", "Yeniötesicilik ve Yeniötesi Anlatı", "Sanatta ve Yazında Yeniötesicilik", "Yeniötesici Romanda Kullanılan Kimi Uygulayımlar", "Yeniötesi Özkurmaca Anlatı Toplumsalın Anlatımı mıdır?" başlıkları sıralanıyor. "Anlatıda Aşkınmetinsel İlişkiler" başlığı altında dördüncü bölümde: "Anametinsellik", "Önmetinsellik", "Yorumsal Üstmetinsellik", "Yanmetinsellik" ve bu alt başlıklarla ilişkili üçüncü türden alt başlıklar yer alıyor. "Anlatısal Söylem" başlığı ile beşinci bölümde: "Kip", "Ses" ve anlatısal söylemle ilgili alt başlıklar ve "Annie Ernaux'nun İki Özkurmaca Yapıtı: *Passion Simple* ile *L'Occupation* altıncı bölümde incelenerek uygulama örnekleri gösteriliyor. Eleştiri yazısı niteliği taşıyan bu makalede, yapıtın yalnızca ana bölümleri birleştirilerek belirli başlıklar oluşturulmuştur.

Özyaşamöyküsü: Tarihsel Gelişim

İlk bölümde, bin dokuz yüz yirmili ve otuzlu yıllarda türsel olarak ortaya çıkmaya başlayan benli anlatıların gerçekte 1661–1685 tarihleri arasında kök saldığı ve hatta milattan önce 180-120 yıllarına dayandığına ilişkin bu türün tarihçesi konusunda bilgilere ayrıntılı biçimde yer veriliyor. Milattan önceki yıllardan başlamak üzere günümüze kadar uzanan benli anlatılar ile ilgili tüm süreçler, gelişmeler, ortaya çıkan yapıtlar ve bu yapıtların önemli yazarları ve sanatçıları ortaya çıkış tarihleri ve nedenleri ile birlikte sunuluyor. Bu yazarlardan özyaşamöyküsünün temelini atan ve ona kuramsal bir çerçeve kazandıran en önemli kuramcılardan birisi olan Philippe Lejeune ve özyaşamöyküsü kuramına, yapıtlarına, ilk olarak özyaşamöyküsü çalışmalarına nerede ve nasıl başladığına, bu tür ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşlere, özyaşamöyküsü incelemelerinin yalnızca yazın araştırmacıları / eleştirmenleri tarafından değil, aynı zamanda tinbilimci, toplumbilimci ve tarihçiler tarafından da yapılması gerekliliğine ilişkin ayrıntılı bilgilere yer veriliyor.

Bununla birlikte, yaşamöyküsünün temel sorunlarına değinilerek insanların "özlem (geçmişte yeniden bulunması umulan değer)", "örnek olma (kendisini bir değer olarak sunma)" ve "kıyıcılık" nedenlerinden ötürü özyaşamöykülerini yazma gereği duyduklarından söz ediliyor. Öte yandan özyaşamöyküsü türünün artsüremli olduğu, değişmez bir biçimde aynı yolu izlediği ve böylelikle öznenin geçirdiği sürekli değişimleri ayrıcalıklı kıldığı bildiriliyor ve en sonunda geleneksel özyaşamöyküsü türünün genel nitelikleri sıralanıyor. Ayrıca Lejeune'nün bir yaşamöyküsünü oluştururken iki temel sorundan söz ettiği, bunlardan ilkinin sözcelem sorununu kapsayan "ben" adılı ve ikincisinin kişinin tinsel yönünü imleyen "benlik" sorunu olduğu ifade ediliyor. Tekil birinci kişi "ben" adılı kullanılarak yazılan anlatıların geçmişinin tarihöncesine uzandığına, ancak tam anlamıyla özgün bir tür olarak benimsenmesinin uzun yıllar aldığına; özyaşamöyküsü, anı, günce, mektup, roman, özyaşamöyküsel roman, tarihsel günce, yolculuk anlatısı ile özkurmaca ya da

özöyküleme türünde anlatıların sayısının günümüzde giderek çoğaldığına değiniliyor. "Ben" adılı kullanılarak yazılan anlatılar ve bu adılı kullanan yazarlar ile ilgili ayrıntılı bilgiler sunuluyor. Daha sonra özyaşamöyküsünün en önemli ölçütlerinden biri olan "ad sözleşmesi" düzeyinden söz ediliyor. Özellikle "yazar-anlatıcı-anlatı kişisi" arasındaki adın tanınması sorunu ve Lejeune'nün yazarın ve anlatıcının adlarının ilişkisine dayalı ölçütleri ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer veriliyor. Yazarların kendilerini ölümsüz kılmak için, özyaşamöykülerinde kendi adlarını kullanmaya özen gösterdikleri, özyaşamöyküsünün kaçınılmaz öznesinin yazarın adı olduğu, bu öznenin yalnızca dilbilgisel kişi değil, etten kemikten oluşan canlı bir kişi olduğu dile getiriliyor. Diğer taraftan, kişi adıllarının kullanımının bir yazınsal türden ötekine birtakım değişik nitelikler gösterebildiği, özyaşamöyküsü türünde "ben", "sen" ve "o" kişi adıllarının öne çıktığı ancak en çok anlatıcı öykü kişisinin ortak ya da aynı kişi olduğunun açıkça anlaşılmasına olanak sağlayan "ben" adılının daha sıklıkla kullanıldığı belirtiliyor. Önemli olanın "yazar = anlatıcı = kişi"'nin anlatıdaki işlevlerini iyi tanıması ve dilbilgisel kişiden, tüm anlatı boyunca ayrıcalıklı bir biçimde kullanılan kişiyi anlama gerekliliği vurgulanıyor. Öte yandan, anlatıcının konumunu karşılıklı kurdukları ilişkiler içinde; öyküleme düzeyinde; "içöyküsel-dışöyküsel", öykü ilişkisi içinde; "benöyküsel-elöyküsel" olarak dört düzeyde sunuluyor. Bu bağlamda anlatıcının öyküde yer alıp almamasına göre "iç ve dış", "anlatıcının kimliği" gibi değişen bakış açılarına ilişkin bilgilere yer veriliyor. Anlatıcı, anlatıda kişi olarak yer alıp başkişi işlevi üstlenirse anlatının "özöyküsel", ikincil bir işlev üstlenirse "benöyküsel", anlatıcı olarak varlığını duyumsatsa bile, herhangi bir işlevi yoksa "elöyküsel" anlatı olarak tanımlanabileceği ve anlatı düzeylerinin her birinin anlatısal görevlerdeki dönüşümlere bağlı olarak belirleneceği; anlatıda, "belirleyenden belirlenene, çevreleyenden çevrelenene doğru giden bir bağıntı söz konusu olduğu açıklanarak bu bölüm sonuçlandırılıyor.

Özkurmaca: Tarihsel Gelişim, Tanım ve Kuramsal Yaklaşımlar

İkinci bölüm, "İlk Açılım: Serge Doubrovsky ve *Fils* Adlı Romanı" başlığı ile başlıyor ve Serge Doubrovsky'nin bu romanda *özyaşamöyküsünü yaşamının sonuna gelmiş tanınmış kişilerin yazdığı bir ayrıcalık* olarak değerlendirdiği, özkurmacayı *gerçeğe sıkı sıkıya bağlı olgulardan oluşan bir kurmaca evren* olarak nitelediği ve özkurmaca ile özyaşamöyküsü arasında bir bağıntı kurulduğu ifade ediliyor. Bu bölümde özyaşamöyküsü ve özkurmaca arasındaki benzerlikler, farklılıklar ve diğer ilişkiler açıklanarak özkurmacanın nasıl bir süreçte ortaya çıktığı ayrıntılandırılıyor. Bu bağlamda, "kurmaca ≠ gerçek" olayların karşıtlığını ve çelişkisini içinde barındıran özkurmacanın her şeyden önce romansal bir düzyazı metni olduğu belirtiliyor. Özkurmacanın roman ve özyaşamöyküsü arasında bir yere yerleştirildiğine, daha önce bu yeri tutan özyaşamöyküsel romanla hangi açılardan ayrıldığına ve Doubrovsky'nin bunun için üç türsel ölçüt belirlediğine değiniliyor. *Fils* romanını "yeni roman'dan esinlenmiş, yeni araçları kullanan bir özyaşamöyküsü" olarak değerlendiren Doubrovsky'nin en eskiden yeniye doğru ortaya çıkardığı yapıtları incelenip yorumlanarak "özkurmaca, özyaşamöyküsü ve roman" türleri uygulamalı bir biçimde açıklanmaya çalışılıyor.

Diğer taraftan özkurmaca kavramına yergisel bir bakış geliştiren ve özkurmacada yazarın, "ben, yazar, kahramanı olduğum ancak asla başıma gelmeyen bir öykü anlatacağım" diyerek yaşanmamış bir öyküyü yaşanmış gibi öyküleyerek, yalanı en gerçek biçimde söylemeyi kurmacalaştırmanın yolunu aradığını ileri süren Gérard Genette'in görüşlerinden, yapıtlarından ve geliştirdiği kuramlardan söz ediliyor. Genette'in özkurmacanın içeriğinin kurmaca olması koşuluyla, yazar-anlatıcı-kişi adsal sözleşmesini benimsediği, özkurmacayı özyaşamöyküsel metin olarak sunanları yalancılıkla suçladığı ve Genette için de, öğrencisi Vincent Colonna gibi özkurmacanın kurmaca yönünün önemli olduğuna değiniliyor. Ayrıca özyaşamöyküsü ve

Copyright @ 2019 BORDER CROSSING
Transnational Press London

özkurmaca anlatıda yazarın, anlatıcı ve kişi işlevini birlikte sağladığı, ancak daha sonra derinlemesine incelendiğinde özkurmaca anlatı kimi yönleriyle özyaşamöyküsünden ayrıldığı; anlatıcı ve kişi aynı olmasına karşın benöyküsel bir kurmaca söz konusu olacağını gösteren Genette'in beş düzeyde ele aldığı anlatısal yaratı ilişkileri açıklayıcı bir çizelgede ele alınıyor. Öte yandan Genette'in öğrencisi Vincent Colonna'dan söz ediliyor ve bu öğrencinin doktora tezini güncelleyerek özkurmacayı "söylencesel gelenek", "yansısal ya da aynasal gelenek", "araya girmeci biçim" ve "yaşamöyküsel gelenek" olmak üzere dört ana başlığa ayırdığı ayrıntılarıyla açıklanıyor. Daha sonra, özkurmaca terimini ilk kendisinin bulduğunu ileri süren İsviçreli yazar Paul Nizon ile ilgili kısaca bilgilendirme yapılıyor. Bununla birlikte yazınsal yolculuğu Doubrovsky'ninkine benzer nitelikte olan Raymond Federman anlatılıyor. Özgün bir söylem geliştirerek benli anlatılar yazan, Yeni Roman akımının önemli yazarlarından ve Doubrovsky'nin çağdaşı olan Alain Robbe-Grillet'nin yapıtlarıyla ve görüşleriyle devam ediliyor. Özkurmacaya bakışı olumlu yönde değişmiş görünen kuramcı Jacques Lecarme ve daha önce Genette tarafından *Fiction et Diction*'da ortaya atılan anlatıcı-yazar-kişi düzleminde "özkurmacanın anlatısal yaratı ilişkileri" sunuluyor. Son olarak, Özkurmacayı yeniden tanımlamaya girişen ve ilk olarak özkurmacanın açık kurmaca niteliği ile özyaşamöyküsünden ayrıldığını ileri süren Marie Darrieussecq'e değiniliyor.

Özkurmaca terimi ile birlikte tarihsel süreçte, "özyaşamöyküsel roman", "kişisel roman", "öz" öneki, "oto" biçiminde yazılan "özyaşamöyküsü", "roman-özyaşamöyküsü", "öz-toplumsal-yaşamöyküsel anlatı", "yeni özyaşamöyküsü", "düzmece roman", "benin romanı, elöykü" gibi "benli" anlatıları tanımlamak için çok sayıda sözcüğün ortaya çıktığı belirtiliyor. Bunların yanında, "yaşam-betik", "yaşamyazı", "gerçek roman", "özroman", "benin yazıları", "romanlaşmış özyaşamöyküsü", "romansal kurmaca", "özyaşamyazısı", "özyaşameşlem", "ayna-roman", "kurmaca-yaşanmışlık", "içsel serüven romanı", "özsöylenceleme", "düşsel özkurmaca", "benin kurmacalaşması", "benin keşfi", "yazarın kurmacalaşması", "kişinin romanı", "özel roman", "yaşamöyküsel kurmaca", "kurmaca olmayan roman", "özsöylem", "özyazım", "romansal özyaşamöyküsü", "kurmacayaşam" gibi çok sayıda değişik terim ve kavramın içinde de özkurmacanın, hala güncel olan ve tartışılan en önemli olgulardan biri durumunda olduğu düşüncesiyle ilk açılım başlığı sonuçlandırılıyor.

Bu bölümde "İkibinli Yıllara Doğru Özkurmaca" ikinci alt başlığı ile devam ediliyor ve özkurmaca kavramının kullanımına ilişkin bir duraklama döneminin yaşandığından söz ediliyor. Doubrovsky'nin bu süreçten sonra bir özkurmaca yazmadığına ancak her olanak bulduğunda, gazetelerde, dergilerde ya da uzgöreçteki tartışmalarda ad babası olduğu kavramı savunmayı ve yeniden tanımlamayı sürdürdüğüne, özkurmaca için on ölçüt belirlediğine değiniliyor. Doubrovsky'nin kendisinin bile bir anlatıyı özkurmaca olarak nitelemek için tüm ölçütleri taşımasının gerekmediğini düşündüğü; türsel bir ulamlama ve ayrıntılı çözümleme yapmaksızın, Doubrovsky'nin özkurmaca anlatının varlığını tanıtlama için yoğun çaba harcadığı dile getiriliyor. Daha sonra iki binli yıllara doğru özyaşamöyküsel anlatı ve özkurmaca ile ilgili yapıtları, görüşleri ve eleştirileri bulunan birden çok yazar ve eleştirmenin görüşlerine yer veriliyor. Bunlardan ilki, özyaşamöyküsel anlatı ve özkurmaca ile ilgili yeni bir kavram ortaya atan Philippe Forest'ın özkurmaca yazarı olarak anılan Annie Ernaux, Christine Angot, Hervé Guibert dışındakilerin, eski bir romansal ulam olan yeni doğalcılık anlayışından öteye gidemediğini belirttiği ifade ediliyor. Daha sonra "benli" anlatılarda yazar - anlatıcı - anlatı kişisi ilişkisini değişik boyutta ve değişik adlandırmalarla ele alan, özyaşamöyküsel roman için olabilirlik ve gerçeğe benzerlik koşulları belirleyen, Colonna tarafından ortaya atılan yazar-anlatıcı özdeşliğinin özkurmacayı tanımlamak için yeterli olmadığını ileri süren Philippe Gasparini'ye geçiliyor. Bunun yanında, özkurmacanın

sıklıkla kullanılmasına karşın, özyaşamöyküsel roman kullanımını dayatan çağdaş Fransız düşünür ve araştırmacı Michel Onfray; son zamanlarda tüm geçerliği yadsınmak istenen özyaşamöyküsel roman kavramını yeniden canlandırmaya çalışan Yves Baudelle; doktora tezinde özyaşamöyküsü, roman ve özkurmaca arasındaki ilişkileri araştıran Pierre-Alexandre Sicart; özkurmaca ve özyaşamöyküsel roman kavramlarına, Amerikan İngilizcesindeki karşılığı "faction" sözcüğü olan "gerçeğin kurmacası" anlamına gelen "özöyküleme" adında yeni bir tartışma ve kavram ekleyen Arnaud Schmitt; Colonna'nın karşıtı bir konum alan ve özyaşamöyküsel yazının bir savunusunu yapan Philippe Vilain; 1980'lerden sonra Fransız romanının kendisini yenileyerek küllerinden yeniden doğduğunu ve "ben"'in anlatısının bu gelişimde çok önemli bir yer tuttuğunu vurgulayan Bruno Blanckeman ve son olarak özyaşamöyküsünün içtenliği ya da bir gerçekliğin olasılığının artık kuşkulu bir olgu olduğunu savunan Laurent Jenny ile devam ediliyor.

İkibin Onlu Yıllara Doğru Özkurmaca başlığı altında ise, özkurmaca türü konusunda ileri gelen Catherine Viollet, Jean-Louis Jeannelle ve Isabelle Grell gibi yazarların işbirliğiyle, görüşlerine sıklıkla başvurulan Serge Doubrovsky, Philippe Lejeune, Philippe Gasparini, Vincent Colonna, Philippe Vilain, Catherine Cusset, Philippe Forest gibi çok sayıda özkurmaca eleştirmeni ve yazarının yazılarının yer aldığı "Genèse et autofiction" adlı derleme yapıtın yayımlanmasıyla, özkurmacanın özgün bir tür olma yolunda önemli bir kavşağı döndüğü; özkurmaca gibi benimsenip benimsenmeyeceğini zaman gösterecek olan ve yeni ortaya atılan "özöyküleme" kavramını ele alıyor.

Bir sonraki başlık altında yazar, Fransa sınırlarını aşan özkurmacanın dünya çapında, özellikle Avrupa'da, Avrupa'nın Almanya, İtalya, İspanya ülkelerinde, Brezilya'da, Afrikakıtasında, Karayipler'de ve Asya kıtasında kullanımına ve var olma durumuna değiniliyor. Fransa'da olduğu gibi küçük ya da büyük birçok ulusötesi yazında eskiden beri yer almasına karşın, kuramsal bir adlandırmanın oralarda ortaya çıkma olasılığı olmadığını ancak "benli" anlatı olarak yazın alanında yer aldığı ayrıntılı olarak dile getiriliyor.

Yazar yapıtın sonuç bölümünde, çok geniş bir yazınsal uzamı kapsayan ve kurmaca ile gerçeklik sınırında yer alan özkurmacaya daha kapsayıcı bir tanım öneriyor: Tilbe'ye göre özkurmaca; "ad sözleşmesine uygun olarak başkişisi ile anlatıcısı açık ya da örtük biçimde yazarın adını ya da imini taşıyan, kendisi ya da bir yakınının bütünüyle gerçek yaşamını konu alan ya da kurmaca bir yaşam kuran, roman ulamında yer alıp serüvenin dilini değil dilin serüvenini öyküleyen, göndergesel ya da imgesel, artgörümlü özöyküsel yeniötesi söylem/yazı."

Yenilikçilik ve Yeniötesicilik

Üçüncü bölüme, "Yenilikçi Dönemden Yeniötesi Döneme" başlığı ile giriş yapılıyor ve özkurmacanın yeniötesi (fr. postmoderne) çağda gelişen özyaşamöyküsel bir ulam olduğu belirtiliyor. Daha sonra "Yenilikçilik ve Yeni Anlatı" başlığı altında özkurmacayı daha iyi anlamak adına yeni ve yeniötesi kavramının tarihsel gelişimi kısaca anlatılıyor ve roman kuramında ne çeşit değişikliklere yol açtığı açıklanıyor. Yazın alanında yenilikçiliğe karşı gelişen tarihsel olarak birincisi "coşumculuk"; ikincisi "izlenimcilik ve "simgecilik"; üçüncüsü "dışavurumculuk / anlatımcılık, kübizm ve gerçeküstücülük" olmak üzere üç yazınsal eleştirel akımlardan söz ediliyor. İlk olarak coşumcuların bu süreçte insan-nesne, düş-gerçek, kurmaca-somut arasındaki ayrımları kaldırarak romandaki değişimden söz açtıklarına; masal, düş, söylence gibi gerçek dışı öğeler, anlatının bezemini oluşturduğuna; her ne kadar bunlarla romanlarını doldursalar da, coşumcuların bunların gerçekliğini savunmaktan geri kalmadıklarına değiniliyor. Yeniötesiciliğin, yenilikçiliğin usa dayalı tekçi tutumuna karşı çıktığı ve çoğulluğu savunduğu dile getiriliyor. Gerçeklik olgusunun, uzam ve zamana, çağa ve coğrafyaya göre değişiklikler gösterebileceği ifade ediliyor.

Copyright @ 2019 BORDER CROSSING
Transnational Press London

Diğer taraftan, sanatta ve yazında yenilikçiliğin, gelenekselin bir yana bırakılarak, yeni bir gerçeklik anlayışının her alanda baskın olduğu ancak tüm gerçekliğin kavranılmasının olası olmadığı; bakış açılarının çokluğu, gerçeğin bölünmüşlüğü ve çok görünümlü olmasından dolayı mutlak gerçeklikten söz edilemeyeceği ifade ediliyor. Bununla birlikte romanın kendi içinde sorgulandığına, kimi zaman da anlatıcı ya da öykü kişisi, "anlatı içinde anlatı / erken anlatı / iç anlatı / romanın romanı / roman içinde roman" gibi değişik adlandırmalarla anılan uygulayımla romanın romanını yazdığına ve buradaki amacın, sanat ve yazı sorunlarını tartışmaya açmak olduğuna değiniliyor. Böylece yenilikçi romanda kullanılan kimi uygulayımlar sıralanıyor.

"Yeniötesicilik ve Yeniötesi Anlatı" alt başlığı altında ise, altmışlı yıllarda mimari alanında eski biçimlere öykünmeyle ortaya çıkan yeniötesi kavramının daha sonra tarihçiler, felsefeciler, eleştirmenler tarafından benimsenerek güncel durumu açıklamak için kullanılan bir olgu olduğu açıklanıyor. Yeniötesiciliğin özellikle eleştirmenler tarafından yazarın ölümünden söz edildiği bir dönemde, değişik toplumsal kümelerden kişilerin yazar olarak ortaya çıkmasını sağlaması ile yazına yeni bir soluk verdiği ile ilgili bilgilere yer veriliyor. Seksenli yıllarda ise, yeniötesi değerler dizisinin bütüncül olarak ortaya çıktığına ve bundan böyle tüm dünyada tartışılmaya başlandığına dikkat çekiliyor. Yenilikçi-yeniötesici anlatılar arasındaki ayrımı kesin çizgilerle göstermenin zor olduğu ve yeniötesi romanın bir dizi yenilikçi roman öğelerine göndergede bulunduğuna değiniliyor. Yeni romandan sonra ortaya çıkan yeniötesi akımın yeni bir kurmaca nitelik ve yeni bir kişi örneği sunduğu savı incelemeye değerdir ifadesiyle sonuçlandırılıyor.

"Sanatta ve Yazında Yeniötesicilik" alt başlığı altında ise, yeniötesi anlatının kurmaca ile gerçeklik arasındaki sınırda yer aldığı; özneyle nesnenin farklılaşması ve tanımlanabilirliğinin sorunsallaştığı; özne / nesne, iç dünya / dış dünya, imge / gerçek, olabilirlik / olamazlık, geleneksel okur / geleneksel yazar, tarihsel kişi / yaşayan kişi, bilimsel-belgesel metin / yazınsal metin ayrımlarının giderek yok olduğuna dikkat çekiliyor. Olayların zamanla ilişkilendirilmesinin olanaksız göründüğü; bugüne ve tarihe ilişkin konuların, kişilerin ve olayların başka anlatılardaki kişiler ya da olaylarla karıştırılarak, kurmaca-imge-gerçek ilişkisinin sorunsallaştırıldığı; bununla birlikte olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi de kurmanın olası olmadığı; tarihin, gerçekliğin, benliğin ve kurmacanın bundan böyle tartışmaya açıldığı kaleme alınıyor. Okuma-yazma alışkanlığı, yazın gelenekleri, yazın kuramları ve okur-yazar kavramları ile anlatı biç(im)emlerinin çarpıtılarak ve anlatı kişilerinin işlevleri değiştirilerek sorunsallaştırıldığı ve ayrıca "yabancılaştırma eyleminin" yeniötesici romanda bir kurmaca öğesi olarak kullanıldığı anlatılıyor. Diğer taraftan yenilikçi anlatıların dayattığı yalınç türlerin yapıtlarda görülmediğine; romanlarda tarihin ve yenilikçiliğin sonuna gelindiği savının işlendiğine, yenilikçi anlatıların biçim ve içeriklerinin göndergelerle geçmişe kesin bir dönüşün görüldüğüne dikkat çekiliyor. Günümüzdeki dünyanın sunumu ve algılanış biçiminin gerçekliğin gerçek bir düşüncesini sunmak için yeterli görünmediğine; yeniötesi romanlarda yazarların dış evreni olduğu gibi yansıtmaktan kaçındıklarına; kökleri özkurmacada olduğu gibi ortaya çıktığı dönemden çok daha eskilere dayanan yeniötesi romanın, bir dizi nitelikle kökleşik romandan ayrıldığına ve yeniötesi romanda, kökleşik romanlarda olduğu gibi belli bir olay örgüsünden söz etmenin olası olmadığına ilişkin bilgilere yer veriliyor. Yeniötesici romanda kullanılan kimi uygulayımlardan açıklayıcı bir biçimde söz edildikten sonra bu bölüm "yeniötesi özkurmaca anlatı toplumsalın anlatımı mıdır?" sorusuyla ve açıklamasıyla sonuçlandırılıyor.

Anlatıda Aşkınmetinsel İlişkiler

Dördüncü bölüme; "her yazınsal yapıt, bir dizi özgün dilsel, anlamsal, biçimsel ve yapısal nitelikleriyle anlam kazanır" tümcesiyle başlanıyor ve iki ya da daha çok metin arasında birlikte var

olma ilişkisi üzerine kurulan, bir metnin, alıntı, gönderge, gizli alıntı veya aşırma, anıştırma gibi uygulayımlarla başka bir metinde yer alması olarak tanımlanan "metinlerarasılık" alt başlığı ile devam ediliyor.

Mikhail Bakhtin, Julia Kristeva, Roland Barthes, Michaël Riffaterre, Gérard Genette gibi eleştirmenlerin, aralarındaki kimi yaklaşım ayrıklıklarına karşın, metinlerarasının yazınsal çözümlemenin kaçınılmaz bir aşaması olarak ele alınması gerektiği konusunda birleştikleri ve Mikhail Bakhtine'in "söyleşim" ya da "söyleşimcilik" olarak ele aldığı metinlerarasılık kuramının Kristeva'da metinlerarasılığa dönüştüğü ve bu adla anıldığı dile getiriliyor. Roland Barthes'ın, her yazınsal metni bir metinlerarasılık ve eski alıntıların yeni bir örgüsü olarak tanımladığına; metinlerin yazım sonrası üretim süreçlerini sürdürdüğünü ortaya koyduğuna dikkat çekiliyor. Bununla birlikte Riffaterre'in, metinlerarasılığı, okurun kendinden önce ya da sonra gelen bir yapıtla başka yapıtlar arasındaki ilişkileri algılaması olarak kabul ettiğine ve öteki yapıtların ilk yapıtın metinlerarası göndergesini oluşturduklarını ileri sürdüğüne değiniliyor.

"Belgeli tanıklık" alt başlığında ise, özyaşamöyküsel anlatıcının gerçek bir eleştirmen, tarihçi, belgelikçi ve okur olduğundan; amacının öznellikten nesnelliğe geçişi sağlamak olduğundan; geçmişte kalan sesleri ve kişilikleri, çeşitli belgelerle anlatısal olarak canlı kılmasından ve böylelikle gerçeğe bağlanmasından söz ediliyor. Daha sonra ise, yazarlara birçok olanak sağlayan "yazınsal metinlerarasılık"; üstsöylemsel bir uygulayım olan "özalıntı" ve roman yazmanın olanaksızlığını vurgulamak için kullanılan "anlatı içinde anlatı"; bir ana metin ile "alt (önceki / gönderge) metin" arasında çeviri, "öykünme", "yansılama" gibi uygulayımlarla türetme ilişkisi kuran "anametinsellik" ve yazının yazınsallığı olarak tanımlanan "önmetinsellik" alt başlıklarına kısaca değiniliyor. Bunlardan sonra, bir metni, göndermede bulunduğu başka bir metne adını vermeden ya da doğrudan alıntı yapmadan bağlayan yorum ilişkisi olarak tanımlanan "yorumsal üstmetinsellik" alt başlığına geçiliyor. Üstmetinsel olarak okura seslenen yazarın, onun metni tamamlayarak yeniden yaratma işlevini yerine getirmesini beklediği; anlatıcının varsayımsal bir okura seslendiği, böylelikle anlatıda açıkça kendini duyurduğu anların üstmetinsel süreksizliğe elverişli anlar oldukları ve bir anlatıda üstsöylemin "dağılım", "kurmacacı üstsöylem", "kapalı üstsöylem", "göndergeci üstsöylem" olmak üzere dört biçimde kullanıldığı belirtiliyor. Bu başlık altında, "bölümleme", "kurmacacı üstsöylem", "belirsiz üstsöylem" ve "göndergeselci üstsöylem" alt başlıklarına yer açılıyor.

Bu bölümün en son alt başlığı ise, bir metnin diğer bir metne eşlik etmesi ya da diğer bir metinde sunulması olarak tanımlanan "yanmetinsellik" görülüyor. Yanmetinsellik kavramını *Seuils* adlı yapıtında ayrıntılı olarak inceleyen Genette'in, bir metnin ve daha geniş anlamda bir yapıtın çevresinde yer alanlar olmak üzere ikiye ayırdığı "Paratexte = péritexte + épitexte" öğelerinin karşılıklı olarak yanmetinsel uzamı paylaştıklarına ve bu bağlamda ortaya çıkarılan yapıtların her türlü özelliklerine değiniliyor. Ayrıca kişilerin anlatılarda çok değişik işlevlerle yer aldıklarından; kimi zaman anlatıcı-kişi, tanık ya da kahraman, kimi zaman da öyküsel işlevi olmayan başkişi ile ikincil işlev üstlenen bir anlatı kişisi ya da tümüyle önemsiz bir kişiden söz ediliyor. Bu bölüm, özyaşamöyküsel romanın okurun kafasını karıştırmak için yazar-kahramanın adını gizleyen ve ondan gizlenmiş bir yaşamın ayrıntılarını ortaya çıkarmasını amaçlayan yanmetinselliğin alt başlığı "gizli belirtke" ile son buluyor.

Anlatısal Söylem

Beşinci bölüme, öykü ile öyküleme sürelerine bağlı olarak olayların düzenlenişini belirlemeye yarayan "düzen" alt başlığı ile başlanıyor. Bu başlık altında "geleneksel yaşamöyküsü türünde süredizimsel anlayış mı, yoksa daha yenilikçi bir yol mu izlenmelidir?" sorusuna yanıt

Copyright @ 2019 BORDER CROSSING
Transnational Press London

aranıyor ve yazarların kendi dünya görüşleri doğrultusunda, genellikle çocukluklarından başlayarak, yaşamöykülerini belli bir zamansal çizgide anlatmayı yeğlediklerine ve bu durumun geçmişe dönük bir araştırmanın zamana yayılmış bir anlatımı olduğuna değinilerek "anlatı zamanı" alt başlığına geçiliyor. Diller için zaman ve uzam kullanımının çok önemli olduğu ve dillerin gerçekliğin çeşitli yapılanmalarını sundukları, ancak zaman konusunda oldukça karmaşık bir nitelik gösterdikleri vurgulanıyor. Böylece her toplumun kendi bilgi birikimi ile ekinsel ve toplumsal gelişimine göre zamanı algılama biçiminin bulunduğuna değinilerek "fiziksel, süredizimsel, dilsel" olmak üzere üç çeşit zaman algısından söz edilip açıklanıyor. Diğer taraftan zaman ve uzam yerlemlerinin anlatı düzeylerini birbirinden ayırdıkları; kimi zaman öykü düzeyi, anlatı ve öyküleme düzeyiyle çakışmazken, kimi zaman da öykü süresinin, öyküleme ve anlatı süresini kapsayabileceği; oldukça uzun sürelere yayılan anlatı ve öyküleme zamanlarının değişik uzam ve zamanlarda gelişebilecekleri ile ilgili bilgilere yer veriliyor. Anlatı zamanı ile öykü zamanını iki temel devinim başlangıcı olarak belirleyen Genette'in ayrımsadığı bu zaman ulamlarını "sapımlar" düzleminde sürdürdüğü ifade ediliyor. Bir kurmacada çok sayıda zamansal ve uzamsal kesitin bulunduğu; bunların bir ayrışım yoluyla metnin çizgiselliğini bozabildiği; anlatı ya da öyküleme aracılığıyla bir öykünün de araya girebildiği; böylelikle ileri ya da geriye doğru bir süre sapımı söz konusu olduğu dile getirilip "geri-sapımlar" ve "ileri-sapımlar" olmak üzere iki türlü sapımdan söz ediliyor. Bunlardan ilki, öykünün geldiği noktada, eski bir olayın sonradan anılması söz konusu olduğunda, bu süre sapımının bir "geri-sapım" ve anlatıcının geleceğe dönük olarak bir takım yanılsamalarda bulunabilmesi durumuna "ileri-sapım" denildiği vurgulanıyor. Daha sonra ise, anlatı zamanında öyküsel "süre" ve "hız" sorununa geçiliyor. Anlatıcının olayları özetleyebildiği, anlatının ritmini/hızını düşürebildiği ya da yükseltebildiği; yazarın, anlatısında hızı "duraklama", "örtüşme", "özetleme" ve "eksilti" olmak üzere dört değişik biçimde gerçekleştirebildiği ifade ediliyor. Platon'nun "Cumhuriyet" adlı yapıtında iki öyküsel kip belirlediği; birincisinde, şairin konuşan kişinin başkası olduğuna okuru inandırmaya çalışmadan, kendi adına söylem ürettiği; ikinci kipte ise şairin okuru, konuşan kişinin kendisi olmadığına, herhangi biri olduğuna inandırmaya çalıştığı durumu da öykünme olarak adlandırdığı; 19. yüzyılla birlikte "göstermek" ve "anlatmak" olarak iki ulamda ele alınan öyküsel söylemi Genette'in "öyküleştirilmiş ya da anlatılmış", "değiştirilmiş taşıma" ve "taşıma" söylem olmak üzere üç kümede ayrımsadığı vurgulanıyor. Daha sonra, öykü ve öykülemeden oluşan anlatıda ve romanlarda zaman, uzam belirtileri ve adıllar kullanıldığı; öyküleme sırasında rastlantısal olarak yer verilen karşılıklı konuşmaların söylemi / sesi, yani bağlı sözceyi oluşturduğu belirtilerek "ses" alt başlığına geçiliyor. Çok değişik anlamlarda kullanılan anlatının, sıklıkla söylemle karıştırıldığına ve gerçekte anlatının içinde kendisine karşıt anlamda kullanılan söylemi de barındırdığına değiniliyor. Anlatısal söylem çözümlemesinin özde anlatının söyleminde ortaya çıktığı gibi öykü ile öyküleme, anlatı ile öyküleme ve anlatı ile öykü arasındaki ilişkiye dayandığı hakkında bilgiye yer veriliyor. Bu bilgilerden hareketle birinin başkasına anlattığı bir öyküyü, "ister sözlü, ister yazılı olsun, öyküyü kimin yönettiğinin, kimin konuştuğunun, kişilerin hangi gözle görüldüğünün bilinmesinin gerekliliğine vurgu yapılarak "öyküleme yönetimi" açıklanıyor. Daha sonra anlatının üretim ya da aktarım edimini kapsayan öykülemede "yazar ve anlatıcının konumu" alt başlığına geçiliyor. Araştırmacı-eleştirmenin görevinin anlatının içsel varsıllığını ortaya koymak için, kim, nasıl aktarıyor sorularına yanıt vermek olduğu ve kimi anlatılarda yazar ile anlatıcı arasında hiçbir benzerlik ya da ilinti bulunmadığı; varsa da bunun gizli bir bağ olduğu ve okurun ise bunu asla ayrımsayamadığı vurgulanıyor. Daha sonra "öyküleme zamanı" alt başlığına geçilerek anlatıcının öyküleme zamanı ile öyküledığı olayların zamanı ya da öykülenen zaman söz konusu olacağı ifade ediliyor. Her anlatı düzlemine özgü bir süredizimsel sıra söz konusu olduğu ve süredizimsel sıradan

sapmak için "önsüremsel öyküleme", "artsüremsel öyküleme", "eşsüremsel öyküleme", "katılımsal öyküleme" olmak üzere dört çeşit öykülemenin öne çıktığından söz ediliyor. Bu bölümde son olarak, bir anlatıyı okurken, betimlenen olayları doğrudan algılamamız olanaklı olmamasından ötürü, "anlatının bakış açıları" alt başlığına geçiliyor. Benzer durumları imleyen anlatının bakış açıları genel olarak "odaksızlık", "iç odaklayım" ve "dış odaklayım" olmak üzere üç ulamda ele alınıyor. Yazar kuramsal ve yöntemsel bilgileri ayrıntılı olarak inceledikten sonra, özkurmaca türünün genel niteliklerini uygulamaları olarak göstermek ve özkurmacanın çözümleme yöntemi nasıl olmalı? sorusuna yanıt vermek için, Annie Ernaux'nun iki romanının incelemesini örnek olarak sunuyor.

Annie Ernaux'nun İki Özkurmaca Romanı İncelemesi: *Passion Simple* ile *L'Occupation*

> "Onların hoşuna giden şey, bir kadının onlar gibi arzularının sonucunu üstlenmesidir, sonuçta hiçbir şey istemeyen bir kadın var. (...) Denilebilir ki, bu tutkuyu üstlenerek ve ondan utanmadan, hâlbuki biz Fransızlar düşüncede çok fazlaca cinselliğin kötü bir şey olduğunu öğrendik, onlara bir çeşit özgürlük verdim, yani vanaları açtım."

Altıncı bölümde, anlatısal evreni gerçek ile kurmaca arasında kurulu bir yazar olan Ernaux'nun *Passion simple* (1991) ile *L'Occupation* (2002) adlı romanları irdelenerek, daha önceki bölümlerde kuramsal çerçevesi belirlenen özyaşamöyküsel / özkurmaca uzama konuşlandırılmaya çalışılıyor. Öncelikle aşkınmetinsellik başlığı altında her iki yapıtın da yaşanan gerçekliğe sıkı sıkıya bağlı ve anlatılan öykülerin kurmaca kuşkusunu olumsuzlayan anlatılar olduklarına değiniliyor. *L'Occupation,* yazarın kendisi gibi yazar olan Philippe Vilain ile yaşadığı ilişkiden sonra duyumsadığı gerçek bir kıskançlık öyküsü üzerine kurgulandığı; sevgilisinin yaşamına giren başka bir kadının, anlatıcı-yazarın bilincini bütünüyle ele geçirmesi sürecinde, yaşadıkları duyguları betimlediği bir benli gerçek anlatı örneğidir.

Yanmetinsellik çerçevesinde, yazar, başlık, kapak tasarımı, arka kapaktaki tanıtım yazısı, önsöz ve yayınevi; anabaşlık altında genellikle yapıtın türünü belirten, roman, şiir, tiyatro, deneme, anlatı gibi yazar ya da yayınevi tarafından değişik bir alt başlık gibi çok sayıda olgunun okurun ilgisini çektiği ancak Annie Ernaux'nun yapıtlarının hiçbirinin türsel bir gösterge taşımadığı vurgulanarak yapıtların ön ve arka kapaklarından başlanmak üzere ayırtılı betimlendikleri görülüyor.

Metinlerarasılık bağlamında, her iki metinde değerlendirilecek çok sayıda yapıt, şarkı, kostüm, tablo, film, Berlin duvarının yıkılması, Çavuşesku'nun öldürülmesi gibi güncel haberlerin göze çarptığı; Lev Tolstoy'un *Anna Karenina*'sı, *Le Monde* gazetesinde yer alan koalisyon devletlerinin Irak'a saldırısı, Saddam Hüseyin'in Irak'ta kimyasal silah kullanması, sanatçı Alain Delon ve Padova'da Aziz Antoine gibi kişilere göndergelerin görüldüğü ile ilgili bilgilere yer veriliyor.

Yazar-anlatıcı-başkişi arasında kurulan ilişkinin özyaşamöyküsü / özkurmacanın ayırıcı niteliği olan "ad sözleşmesi" bağlamına bakıldığında, *L'Occupation*'un yazarının, dış kapakta adı bulunan Annie Ernaux olduğunun kesinliğinin bilindiği ancak *L'Evénement* yapıtında "Mademoiselle Annie Duchesne" tümcesinde kendi adını ve kızlık soyadını kullanan yazarın okurun, kimliğinden kuşku duymadığı *Passion simple* ile "*L'Occupation* romanlarında kendi adına ilişkin açık bir ipucu vermediği vurgulanıyor.

"Özyaşamöyküsü mü? Özkurmaca mı? Roman mı?" sorularına yanıt arandığı "üstmetinsellik" başlığı altında ise, Annie Ernaux'nun yapıtlarının bütününde az ya da çok özyaşamından izlerin varlığından söz ediliyor. *L'Occupation* yapıtında özkurmaca sözcüğü, "(…) gelecek hoş anların

Copyright @ 2019 BORDER CROSSING
Transnational Press London

düşü, bir dışarı çıkma, tatiller, bir doğum günü yemeği" gibi etkinlikleri betimlemek için kullanıldığına ve *Passion simple* ile öteki yapıtlarının bütünü için de bu yaklaşımın egemen olduğuna değiniliyor.

Passion simple ve *L'Occupation* romanlarında kurulan kısa tümcelerin, büyük harfle başlamaksızın birbirini izleyen ve sayfanın yarısından başlayan satırbaşları ile uzun paragrafların; tireleme imi ve tümce içinde açıklama yapmak için dolaylı söylem uygulayımına başvurmaksızın ayraç ve tırnak imi, açıklama yapmak için dipnot kullanımının "parçalı anlatı" nitelikleri olarak belirdiği bilgisi veriliyor.

Daha sonra, özyaşamöyküsel ve özkurmaca romanlarda genellikle artsüremsel öyküleme uygulayımı kullanıldığı dile getirilerek "öyküleme düzeyleri" alt başlığına geçiliyor. *Passion simple* ve *L'Occupation* yapıtlarının artsüremsel olarak büyük bir içtenlikle yazılmış önemli iki duygusal ilişkinin paylaşıldığı kurmaca olduklarına; *Passion simple* yapıtının başlangıcında, daha ilk tümce hiç alışık olunmayan bir betimlemeyle başladığına ve okura "sevgiye yabancılaşma ve tutkuya kapılma" izleklerinin küçürekçi bir yaklaşımla Annie'nin özöyküsel anlatısı olarak sunulduğuna; *L'Occupation* yapıtında ise, artsüremsel olarak öykülenen olayların ve W'nin kişiliği, öykü kişisi ve yazarın aynı kimlikte buluştuğu anlatıcı-kişi-yazar Ernaux'nun iç bakış açısıyla tanıtıldığına değiniliyor.

Bundan sonra "anlatı yerlemleri" alt başlığına geçilerek kişi için *Passion simple* ve *L'Occupation* yapıtlarının her ikisinde de, anlatıcı-kişi, anlatıda nesne işlevi gören evli bir erkeğe tutkunluktan ve A. J. Greimas'a göre "Eyleyen İlişkileri"'nden söz ediliyor. Süre içinse, *Passion simple* yapıtında, artsüremsel olarak geçmiş zamanda anlatılan açıklamalarla başladığı ve aynı tutumun *L'Occupation* yapıtında görüldüğü ifade ediliyor. Özkurmaca anlatının göndergeselliğini, Lejeune'ün deyimiyle göndergesel sözleşmeyi kesinlemek için kullanılan uzam ise, *L'Occupation* yapıtında ana uzamın, *Passion simple* yapıtında olduğu gibi Paris kenti olduğu açıklanıyor.

Her iki romandaki tutku, bekleyiş ve kıskançlık gibi "temel izleklere" geçilerek, özellikle *Passion simple* yapıtında öne çıkan izleğin tutku olduğu; Ernaux'nun A'yı bütünüyle yitirmekten büyük korku duyduğu; A'nın kendisini araması ve sesini duymasının da bundan böyle ona yeterli gelmediği ve kendisini bütünüyle ona saplantı derecesinde kaptırdığı; Ernaux'nun bu tutkuyu yaşamayı, bir ayrıcalık olarak gördüğü ve doğal olarak Ernaux'nun yaşadığı her ilişkinin sorumluluğunu üstlendiği ve geleceğe daha güvenli bir biçimde bağlandığı vurgulanıyor. Bekleyiş konusunda ise, *Passion simple* yapıtının tutkunun yanında, bekleyiş (bekleme / beklenti) izleğini de en iyi biçimde işleyen ve ayrıca ayrılığın bunalımını en iyi biçimde yansıtan romanlardan biri olduğu ifade ediliyor. *L'Occupation* yapıtının temelinde yatanın ise, Annie'nin, eski sevgilisi W'nin yeni sevgilisine karşı beslediği kıskançlık izleği olduğu; *Passion simple* yapıtında A için yaptığını, burada W için yaptığı; W ile A kişiliklerinin Annie'nin tutkusu ve kıskançlığı karşısında edilgenleştiği bilgisi veriliyor. Ernaux'nun kıskançlık duygusunu bir "özyaşamöyküsel ben" aracılığıyla dışa vurarak evrensel bir olguyu ortaya koymak istediği; Annie'nin yaşadığı bu duygu, bir başkasına ve kendisine karşı açılarak, bir çeşit yabancılaşmadan ve içe kapalılıktan kurtulması ve başkalarına da bir örnek oluşturması anlamında yorumlanabileceği ifadesiyle sonuçlanıyor.

Sonuç bölümüne geçmeden önce yazar, Annie Ernaux'ya göre "kadının toplumsal durumunu" son başlık altında ele alıyor ve gerçek yaşamda Annie Ernaux'nun kadın hakları savunuculuğunu yapan bir savaşçı olduğuna; hem evliliğe hem de birlikte yaşamaya olan bakışını anlatısında sergilediğine değiniyor. Ernaux'nun yaşadığı her deneyimden güçlenerek çıkan ve yaşamın sorumluluklarını kendi seçimine göre üstlenmeyi amaç edinmiş bir kişilik; kadınlık durumunu yalın, özgün ve kısa anlatımla en iyi yansıtan ve yaşamın bir seçim olduğunu en iyi gösteren çağdaş

yazarlardan biri olduğu; toplumsal içerikli yapıtlarını, toplumsal sınıflar arasındaki ayrımlar ile kadın ve erkek arasındaki toplumsal adaletsizliği imlemeye dönük olarak ürettiği bilgileriyle sonuç bölümüne geçiliyor.

> "Yeniötesi çağda kişi yalnız ve yabancılaşmıştır. Kadın bu sarmalda daha zor durumdadır ve haklarını elde etmek için verdiği savaşta Ernaux önemli bir savunucu olarak öne çıkar."

Yeni bir yapıtıyla okur karşısına çıkan ve kurmaca metinlere yönelik eleştirel okumalarını sürdüren Ali Tilbe, bilim dünyasına kazandırdığı bu yapıtı, tarihsel süreç içerisinde anlatıda özyaşamöyküsü ve özkurmaca türlerinin yaşadığı evrimsel dönüşümü ve gelişimi anlamak bakımından oldukça açıklayıcı ve bilgilendirici olmasının yanında, yazın araştırmalarının çok boyutlu yaklaşımlarla daha iyi anlaşılabileceğini kanıtlar niteliktedir. Diğer taraftan bu yapıt, Türkiye'de henüz çok incelenmemiş ve eleştirilmemiş, ancak Fransa başta olmak üzere tüm dünyada bugün bile yoğun olarak tartışılmakta olan ve yazın uzamını dolduran özkurmaca kavramının ve onu romanlarında çok yönlü uygulayan kimi çağdaş yazarların, Türk okur ve araştırmacılarına, Türk yazını ve öteki yazın araştırmacılarına ve çalışmalarına bir esin kaynağı oluşturmaktadır. Çalışma süreci boyunca yabancı sözcüklere Türkçe karşılık bulmak için ortaya konan çaba ve özen; daha önce değişik anlamlarda kullanılmış ancak özkurmaca bağlamında yeni anlamlar yüklenmiş ya da bu çalışmada ilk kez önerilen sözcük ve kavramların kullanımı dikkat çekmektedir. Öte yandan bu yapıt, yazın alanının, yaşam koşulları, kişisel yaşam, tinsel, toplumbilimsel ve ekinsel olgularla ilintili olduğunu da gün yüzüne çıkarmaktadır. Çok varsıl bir kaynakça ile bilim dünyasına sunulan bu yapıtın, oldukça ayrıntılı ve derinlemesine çözümlemeleri içeren yeni okumalar için boşluk doldurucu, ufuk açıcı ve yol gösterici nitelikte olduğunu belirtmeliyiz.

Yusuf Topaloğlu, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türkiye

Copyright @ 2019 BORDER CROSSING
Transnational Press London